

KARIN ZEGERS-DE LOUW

IN DE KINDER SCHOENEN

**Opuoeden wanneer niets
meer vanzelfsprekend lijkt**

Inhoud

Voorwoord	11
Inleiding	14

Deel I **IN DE KINDERSCHOENEN VAN EEN NIEUW TIJDPERK**

1.1	Tig opvoeddilemma's op een dag	22
1.2	Ons levensscript	30
1.3	Verwijdering door vooruitgang	43
1.4	Op weg naar dienstbaarheid?	52
1.5	Onze levenshouding: tussen genot en zingeving	55
1.6	Ons werk: tussen masculiene en feminiene waarden	62
1.7	Ons onderwijs: tussen kennisoverdracht en mensontwikkeling	70
1.8	Onze opvoeding: tussen een succesvolle toekomst en kind-zijn	75
1.9	In de kinderschoenen	81
1.10	Beweeglijke tijden	85

Deel II **HET DYNAMISCHE OPVOEDKOMPAS**

2.1	Het elastiek van het ondertussen	92
2.2	Verbinding tussen oud en nieuw	99
2.3	Persoonlijke groei	115
2.4	Hechte relaties	121
2.5	Bewegend speelveld	128
2.6	Maatschappelijke impact	135
2.7	Op pad met het dynamische opvoedkompas	139

Deel III VERRIJKEND OPVOEDEN

3.1	Omarm je opvoeddilemma's	144
3.2	Bewegen tussen Vermogens	153
3.3	Bewegen tussen Doen en Zijn	155
3.4	Bewegen tussen Verstand en Intuïtie	174
3.5	Bewegen tussen Autonomie en Cocreatie	185
3.6	Bewegen tussen Kaders en Creativiteit	199
3.7	Bewegen tussen Kritisch denken en Nieuwsgierigheid	210
	Met vertrouwen door de U	226
	Dankwoord	232
	Over de auteur	233
	Literatuurlijst	235

Voorwoord

We leven in een revolutionaire tijd van ongeëvenaarde veranderingen, onzekerheden en transformaties. Systemen en structuren die we de afgelopen eeuwen sinds de industriële revolutie hebben ontwikkeld en ingericht, piepen en kraken aan alle kanten. Dingen die wij vanzelfsprekend vonden en altijd prima leken te werken, verliezen zichtbaar en voelbaar aan kracht of passen steeds vaker gewoon niet meer.

We bevinden ons in een overgangsfase waarin onze opgebouwde visies, overtuigingen en gewoonten op de proef gesteld worden. Enerzijds hebben we het oude los te laten, anderzijds staan we als het ware in de kinderschoenen van een nieuw tijdperk waarin het nieuwe nog niet volledig omarmd is. Op deze drempel tussen twee werelden lijken we weinig houvast te hebben aan bestaande structuren of vertrouwde handvatten en dit 'in-between' zijn, levert ons een gevoel van niet-weten en onzekerheid op. Dat merken we ook in onze rol van opvoeder. In de kern worstelen veel opvoeders dan ook met deze vragen: wat durven we los te laten en hoe transformeren we naar een nieuwe duurzame omgeving voor onze kinderen?

Als expert op het gebied van leren en technologie zie ik dagelijks hoe digitalisering onze manier van leven en leren fundamenteel verandert en welke vraagstukken dat oplevert voor professionals, organisaties en bestuurders in onderwijs en opvoeding.

De ontwikkeling die ons hierin momenteel het meest uitdaagt, is de systeemtechnologie AI. Die zorgt ervoor dat zowel in onderwijs als werk de focus steeds meer verschuift naar flexibele en meer gepersonaliseerde leerprocessen en het begeleiden en meten van voortgang. Denk aan AI-tutors: slimme virtuele begeleiders die leerlingen met gepersonaliseerde ondersteuning en directe feedback

helpen om hun leerprestaties zelfstandig te verbeteren zonder extra nakijkwerk voor docenten. Of aan slimme apps en wearables met camera- en sensorsystemen die de emotionele toestand van een kind kunnen herkennen en ouders als opvoedcoaches ondersteunen met 24/7-advies over slaap, groei, voeding en gedrag.

Dit soort innovaties belooft meer inzicht en controle, maar brengt ook risico's met zich mee en roept vragen op als wie bepaalt welke inhoud in de klas wordt ingezet? Hoe voorkomen we dat AI-bias leidt tot ongelijkheid in kansen? Kan AI de sociale en emotionele kant van onderwijs vervangen? AI kan nog steeds fouten maken en misleidende informatie geven. Bovendien komt bij een te grote afhankelijkheid van AI onze ouderlijke betrokkenheid in de knel en verliezen we de menselijke capaciteit om intuïtief op te voeden. Technologie is geen vervanging voor menselijk contact. Juist in een wereld waarin kennis overal en altijd beschikbaar is en technologie vergaand menselijke taken overneemt, is het ontwikkelen van kritische denkvaardigheden, wendbaarheid en persoonlijk leiderschap dan ook belangrijk.

De oplossing ligt dan ook in een gebalanceerde inzet. Gebruik technologie slim om onderwijs en werk effectiever en toegankelijker te maken zonder de menselijke kern te verliezen. Precies deze boodschap is waar dit boek om de hoek komt kijken. Want het vinden van een nieuwe en juiste balans beperkt zich niet tot technologie. Onze uitdagingen spelen zich immers ook af op veel andere domeinen, zoals klimaat, welvaart, zorg, kansengelijkheid, verdien- en innovatievermogen en sociale en geopolitieke verhoudingen.

Hierbij is het verleidelijk om te denken dat we als ouders, opvoeders of onderwijsprofessionals falen als we geen pasklare antwoorden hebben. Gelukkig laat Karin ons inzien dat we in onze – sterk geïndividualiseerde – wereld juist weer dichterbij elkaar kunnen komen door samen te leren en te ontdekken. Dit betekent dat niet alleen de inhoud en de vorm, maar ook de omgeving waarin we kinderen

opleiden en opvoeden, moeten veranderen. En daarvoor moeten wijzélf mee veranderen.

Dit boek biedt hiervoor precies de juiste handvatten. In *In de kinderschoenen* daagt Karin ons uit om onze eigen overtuigingen en opvoedingsscripts te heroverwegen, de juiste vragen te stellen en samen op ontdekkingstocht te gaan om de gewenste toekomst te creëren. Ze laat zien hoe de combinaties van actie en rust, autonomie en cocreatie, nieuwsgierigheid en je verstand blijven gebruiken, de basis vormen voor persoonlijke groei en maatschappelijk welzijn. Haar *dynamische opvoedkompas* biedt hiervoor een flexibel raamwerk dat helpt om veerkrachtig en vanuit vertrouwen richting te vinden in een wereld die steeds complexer en onduidelijker wordt voor zowel kinderen als opvoeders. Hiermee benadrukt Karin dat opvoeden in deze tijd vooral vraagt om menselijkheid.

Ik beveel *In de kinderschoenen* van harte aan iedere ouder, opvoeder en onderwijsprofessional aan, die met de ontwikkeling van kinderen bezig is. Het laat zien dat we geen pasklare antwoorden hoeven te hebben en dat onze kracht juist ligt in het samen zoeken, ontdekken en uitvinden.

Ik wens je een leerzame ervaring toe!

Jeroen Krouwels, leer- en technologie-expert en TEDx-spreker

Hoofdstuk 1.1

Tig opvoeddilemma's op een dag

Natuurlijk is het niet gezond om zo lang naar een scherm te kijken. Dat weet je ook wel. Maar ja, hij heeft online zoveel lol met z'n vrienden, dit is hoe ze tegenwoordig contact met elkaar hebben. Aan de andere kant, die gameverslavingen komen niet zomaar uit de lucht vallen. Hoe vaak zit je zelf eigenlijk op je telefoon? Maar dat is anders. Jij als ouder kunt namelijk prima zelf bepalen wanneer je moet stoppen met scrollen, toch? Waar doe je goed aan? Een digitale stop zetten of ruimte bieden om zelf grenzen te leren stellen?

Als ze nú niet aan haar huiswerk begint, ligt ze binnenkort zo ver achter dat ze blijft zitten. Grr! Wij moesten ook gewoon ons best doen, zin of geen zin. Er toch maar aan blijven trekken? Hoe leert ze dan ooit zelf aan de slag te gaan, zonder dat je haar achter de broek zit? Moet je haar behoeden voor de vervelende consequentie van zitten blijven of kan ze beter een jaartje rustiger aan doen en andere vaardigheden ontwikkelen? Want de druk op kinderen is tegenwoordig wel erg hoog. Hard werken kan nog lang genoeg. Waar doe je goed aan? Sturen of loslaten?

Ze wil oma geen kus meer geven. Wow, wat goed dat ze haar grenzen aangeeft! Dat kun je in 'me too'-tijden niet jong genoeg leren. Maar manieren zijn ook gewoon manieren. Oma vindt het vast niet leuk als ze geen kus van haar krijgt. Toch maar een kus laten geven? Of leert ze dan dat ze zich altijd moet schikken naar anderen?

Oké, dus ze willen thuis chillen met wat biertjes. Prima, ze zijn allemaal 15 en liever leren ze in een beschermde omgeving met drank omgaan. Of toch niet? Want Nix18 is er natuurlijk niet voor niets.

Wij wisten vroeger natuurlijk totaal niet hoeveel schade alcohol aan de hersenen bij kinderen toebrengt. En als een van die vrienden te veel drinkt, ben jij verantwoordelijk. Maar ja, anders doen ze het wel bij iemand anders. Of erger nog, op straat. Hoe doen andere ouders dat eigenlijk?

Natuurlijk, locatietracker aan. Superhandig om te weten waar hij is! En veilig. De wereld is echt wel anders dan dertig jaar geleden. Of maak je inbreuk op zijn privacy omdat je je zorgen maakt? Wie heeft hier dan eigenlijk een probleem? Net als Magister. Fijn om er zo bovenop te kunnen zitten en tijdig bij te kunnen sturen. Ze gaf wel aan dat ze het niet leuk vindt dat ik al weet wat haar cijfer is voordat ze thuis is. Als je toezicht kunt houden, wil dat dan zeggen dat je dat dan ook moet doen? Nooit vrij zijn, nooit alleen zijn, altijd controle onder het mom van betrokkenheid. Vreselijk eigenlijk. Maar ook handig. Toch?

Herkenbaar? Als opvoeder sta jij vast ook regelmatig voor tig van dit soort opvoeddilemma's. Bij veel opvoeders levert dit soort situaties regelmatig allerlei gedachten en opties op. In de kern gaat het dan om twee soorten dilemma's die vaak ook nog eens door elkaar lopen:

- Waar doe je goed aan in de opvoeding?
- Hoe kom je tot de juiste opvoedkeuze?

Het is niet zo gek dat je als opvoeder dit soort dilemma's ervaart. Je wilt dat je kind later goed terechtkomt in de maatschappij. Dus enerzijds voer je soms de druk graag even op, anderzijds gun je je kind ook z'n ontspanning en eigen leermomenten. Hetzelfde geldt op sociaal gebied. Je wilt dat je kind goed voor zichzelf leert zorgen, maar ook dat het leert rekening houden met anderen. Beide zijn belangrijk.

Naast de vraag waar je goed aan doet in de opvoeding, zitten opvoeddilemma's vaak ook in de vraag hoe je dan tot de juiste

opvoedkeuze komt. Herhaal je de lessen die je vroeger van je ouders kreeg? Duik je op internet of in een opvoedboek? Luister je naar de adviezen van het consultatiebureau of bespreek je je opvoeddilemma's met vrienden? Betrek je je kind bij je keuzes of is jouw wil gewoon wet? En wat leer je je kind op de lange termijn als je hem of haar alle ruimte geeft voor wensen en behoeften of juist de hele tijd stuurt in wat jou het beste lijkt? Kortom, hoe bepaal je je opvoedkeuzes eigenlijk?

Het is logisch dat je jezelf regelmatig afvraagt wat nou het juiste is om te doen en hoe je dat dan bepaalt. Om je heen hoor je allerlei verschillende meningen en standpunten over wat wel of niet slim is om te doen in de opvoeding. Aan de andere kant ben jij de ouder. Dan weet jij toch wat goed is voor je kind? Jij wilt natuurlijk dat je kind zelfstandig wordt, zelf een mening krijgt en de consequenties van zijn of haar eigen keuzes ervaart. Tegelijk overzie jij zelf ook niet altijd wat de consequenties van jouw opvoedkeuzes op de lange termijn zijn. Dus hoe kom je nou tot de juiste keuze?

Waarom ervaar je dit soort opvoeddilemma's?

Iedere opvoeder heeft deze dilemma's. Ze zijn inherent aan opvoeden en bestaan al eeuwenlang. Toch lijkt er in deze tijd iets anders de hand. Sta jij er weleens bij stil waarom je deze vraagstukken überhaupt hebt? Waarom je ze zo vaak hebt? En waarom ze je zoveel energie kosten omdat je vaak geen duidelijk en overtuigend antwoord hebt?

In haar oratie 'De paradox van opvoeden' van 30 juni 2023 vertelde prof. dr. Maartje Luijk, hoogleraar Pedagogiek dat opvoeden in deze tijd daadwerkelijk steeds zwaarder lijkt te zijn. Een van de aanwijzingen hiervoor is het actuele fenomeen 'parental burnout', waarbij ouders zich structureel overbelast voelen met de opvoeding van hun kroost. Luijk geeft drie factoren waarom opvoeden tegenwoordig zwaarder is:

- Ouders zijn meer onzeker over hoe ‘normaal’ hun kind zich ontwikkelt. ‘Normaal’ staat dan voor de gemiddelde, voorgeschreven en soms cultureel bepaalde norm. Maar wat is dat dan precies?
- Perfectionisme lijkt steeds meer gemeengoed in de maatschappij. ‘Het beste voor je kind willen’ krijgt hierdoor een andere lading. Denk aan maakbaarheidsidealen of een kind als statussymbool. Volgens Luijk is het gangbare, moderne opvoedingsideaal: ‘ontwikkeling door liefde, warmte en begrip’. De keerzijde hiervan is dat kinderen leren dat bijna elke wens in vervulling gaat en dat ze moeilijker met tegenslagen kunnen omgaan.
- Het zelfredzame individualisme. Veel ouders vinden het hierdoor moeilijk om hulp of ondersteuning in de opvoeding te vragen.

Daarnaast hebben opvoeders in deze tijd met een rare paradox te maken: enerzijds zijn er eindeloos informatie en richtlijnen beschikbaar, anderzijds is de opvoedonzekerheid bij ouders juist toegenomen.

‘Deze tijd’ lijkt dus haar eigen kenmerken te hebben. Laten we eens kijken waarin de wereld en de opvoeding die wijzelf kregen, van de huidige tijd verschillen.

Van duidelijkheid en overzicht naar legio keuzemogelijkheden

In onze jeugd kregen we veel duidelijkheid en richting mee. Onze ouders en school bepaalden wat goed voor ons was en op de vraag waarom iets moest zoals het ging, kregen we als antwoord: ‘daarom’. Wij zijn nog van de generatie ‘doe maar goed je best op school, dan krijg je later een goede baan en kun je een prachtig huis kopen’. Sommigen van ons kregen zelfs nog de toen al wat ouderwetse drie R’en mee: Rust, Regelmaat en Reinheid. Een heerlijke belofte van overzicht, orde, controle en kalmte waar kinderen ‘gegarandeerd’ goed mee opgroeiden.

Ook in sociaal opzicht was het leven vrij overzichtelijk. Families woonden vaak nog dicht bij elkaar in de buurt en het merendeel van onze moeders was dagelijks thuis om zich over ons en onze opvoeding te ontfemen. Dat is nu wel anders. De meeste ouders werken allebei en veel meer ouders zijn uit elkaar of vormen samengestelde gezinnen. We leven in een multiculturele samenleving en wie kijkt er nog raar op als je ouders twee mama's of twee papa's zijn? Kinderen gaan naar de kinderopvang en de bso of anders passen opa's en oma's parttime of fulltime op. Wie bepaalt er dan wat er in de opvoeding gebeurt en waarom? Jij als ouder? De pedagogisch medewerker van de opvang? Opa en oma?

De denkkaders en het handelen van onze ouders en de maatschappij werden gedurende onze opvoeding vrij vanzelfsprekend de onze en welke richting onze levens op zouden gaan, was ook best duidelijk. De credo's en lessen waar wij mee opgevoed werden, vormden een prima handleiding voor die maatschappij. Was je een keer de weg kwijt? Dan was de gevraagde of ongevraagde wijze raad van je ouders nooit ver. Was die raad even niet paraat? Dan deed je wat je zelf dacht dat het beste was. Er was in ieder geval geen internet waar je direct je antwoord kon googelen. Laat staan dat je gewend was om een paar duizend verschillende 'hits' aan antwoorden te krijgen.

Intussen is de wereld veranderd en de maatschappij uit onze jeugd is er niet meer. Onze kinderen groeien op in een tijd die in niets meer lijkt op de wereld waar wij in opgroeiden.

In hun wereld ligt kennis digitaal voor het oprapen en ligt iedereen met z'n eigen 'device' naast elkaar op de bank of in zijn eigen kamer te 'chillen'. De drie R'en bieden theoretisch nog steeds een uitstekende basis en een veilige haven voor ieder mens. Maar wie lukt het nog om ze toe te passen in een wereld die 24/7 aan staat?

Onze kinderen hebben legio keuzemogelijkheden en krijgen talloze opinies over zich uitgestort. Via social media hebben zij al veel meer

van de wereld gezien dan wij toen we jong waren. En waar wij jaren deden met hetzelfde nieuwe horloge, cassettedeck of computerspelletje, krijgen onze kinderen bij elk TikTok-filmpje een keur aan nieuwe producten, rages of releases aangeboden. Sowieso is het merendeel van de technologie waar wij mee opgroeiden alleen nog maar in musea te vinden. Al die nieuwe technologische uitvindingen krijgen onze kinderen overigens ook nog eens razendsnel onder de knie. Daarin zijn ze inmiddels vaak onze leermeesters.

En dan hebben we nog alle veranderingen van de aarde zelf. Door klimaatverandering staat de wereld regelmatig letterlijk in brand en door alle vervuiling van de afgelopen decennia is de reinheid ver te zoeken.

Zowel onze kinderen als wijzelf hebben dus met een totaal andere context te maken. Volgens onze kinderen begrijpen wij ook niet meer hoe de wereld in elkaar zit. In ieder geval niet hun wereld. Veel zaken die voor ons nieuw zijn, zijn voor hen gewoon hun dagelijkse leefwereld en anders leren ze van hun off- en online 'peers' wel hoe ze ergens mee kunnen omgaan.

Wie geeft wie richting?

Als onze levenslessen en opvoedvoorbeelden voortkomen uit een ander tijdperk en geen antwoord meer geven op de context van vandaag of voor de toekomst van onze kinderen, zijn wij dan nog wel de bepalers die weten wat goed is voor onze kinderen? Anders gezegd: die nieuwe, veranderende wereld die zich aan het vormen en ontfouten is, ontdekken we samen met onze kinderen. En die ontdekken onze kinderen in veel gevallen zelfs sneller dan wij. Dus wie geeft wie richting?

Voordat je nu denkt dat je als ouder totaal 'outdated' en overbodig geworden bent, heb ik goed nieuws voor je: in veel gevallen hebben we geen pasklaar opvoedantwoord meer, simpelweg omdat er geen pasklaar antwoord is. Er is namelijk geen eenduidige opvoedhand-

leiding voor een wereld die niemand nog kent en die elke dag opnieuw verandert. Maar dit wil niet zeggen dat je er niet meer toe doet. Je rol als ouder is misschien nog wel belangrijker dan ooit.

Want hoe 'device'-vaardig of wereldwijd kinderen tegenwoordig soms ook overkomen, ze hebben nog steeds behoefte aan richting en begeleiding. Júíst wanneer de wereld om hen heen weinig duidelijkheid biedt. Het verschil met onze jeugd is dat onze ouders die richting konden bieden met een relatief stabiele en duidelijke context als basis.

Wij moeten samen met onze kinderen uitvinden waar deze wereld naartoe gaat, wat we zelf van bepaalde ontwikkelingen vinden en wat dat van ons denken en handelen vraagt. In deze onduidelijke context heb je in je rol als opvoeder te bepalen welke grenzen en vrijheden je je kind gaat geven. Het is dus niet zo gek dat wij als ouders af en toe de weg kwijt zijn in de opvoeding van onze kinderen. Dat we niet meer weten waar we goed aan doen of hoe we dat moeten bepalen.

En of we nu willen of niet, de levenslessen die we van onze ouders meekregen en ontwikkelden binnen de tijdgeest van toen, zijn nog prominent aanwezig in ons denken en handelen. Het zijn de scripts die binnenin ons draaien.

De eerste stap om onze opvoeddilemma's te begrijpen, is dus kijken hoe wij als opvoeders gevormd zijn. Welk script hebben wij meekregen uit de opvoeding en maatschappij van onze jeugd en hoe verhouden die zich tot de opvoeding van onze kinderen nu? Kortom: waar komen we als opvoeders vandaan en wat speelt er in de huidige wereld? Daar begint het mee.

Reflectie

In dit hoofdstuk staan een aantal dilemma's genoemd die je als opvoeder kunt tegenkomen.

- Welke van die dilemma's herken jij in de opvoeding van jouw kinderen?
- Welke andere dilemma's ervaar jij in de opvoeding?
- Wat maakt dat je die dilemma's hebt, denk je?